

Zastosowanie bazy danych MONA w Muzeum Narodowym w Warszawie na przykładzie zbiorów graficznych

MONA, czyli modułowy system przeznaczony do gromadzenia informacji o muzealiach, początkami sięga roku 1990, w którym Muzeum Narodowe w Warszawie podjęło współpracę z Biurem Usług Informatycznych S SOFT. Po zapoznaniu się ze specyfiką zbiorów i pracy Muzeum powstał program, który rozwijany etapami, z czasem stał się wszechstronnym narzędziem muzealnika, służącym różnorodnym zadaniom. Uwzględniono potrzeby działu inwentarzy, działów merytorycznych, dokumentacji wizualnej i dokumentacji konserwatorskiej. MONA działa obecnie w sieci wewnętrznej, co umożliwia jednoczesną pracę wielu użytkowników w jednej bazie danych przy znaczącym usprawnieniu opracowania i zarządzania wielkimi kolekcjami muzealnymi.

Obecnie program stosowany jest w ponad 60 placówkach muzealnych w Polsce¹. Jedną z największych baz danych, liczącą przeszło 230 tysięcy rekordów, posiada Muzeum Narodowe w Warszawie.

Program powstawał przy współpracy Biura Usług Informatycznych z pracownikami merytorycznymi Muzeum, którzy oczekiwali wszechstronnej aplikacji, wyposażonej w bogaty zestaw funkcji zapewniających dokładny opis obiektów muzealnych. Jednym z działów, który intensywnie współpracował przy tworzeniu i udoskonalaniu programu był Gabinet Grafiki Polskiej (obecnie Gabinet Grafiki i Rysunku Nowożytnego Polskiego). Kolekcje graficzne dobrze obrazują wszystkie wyzwania stojące przed twórcami systemu bazodanowego. W zbiorach Gabinetu znajdują się bowiem bardzo zróżnicowane muzealia, takie jak pojedyncze rysunki i ryciny, nierzadko będące częściami obszerniejszych kolekcji (np. zbiory ekslibrisów), szkicowniki artystów, albumy i teki graficzne, albumy sztuczne, fotografie dawne, a także matryce, czyli płyty i klocki graficzne. Specyficzną cechą grafiki jest wielość oryginałów – odbitki z tej samej matrycy mogą się znacznie różnić od siebie, co obliuguje do szczególnej precyzji przy ich opisywaniu. Zbiory Gabinetu mają różną historię i proveniencję, są częściami większych lub mniejszych zespołów. Potrzebny był zatem program, który umożliwiłby zawarcie szczegółowego opisu obiektu, a co za tym idzie szybkie dotarcie do informacji i identyfikację poszukiwanych prac w zbiorze.

Doświadczenie zebrane w czasie powstawania programu sprawiło, że MONA stała się wyspecjalizowanym, wciąż rozwijanym narzędziem spełniającym coraz więcej zadań. W ciągu kilkunastu lat pracownikom Gabinetu Grafiki i Rysunku Nowożytnego Polskiego oraz Gabinetu Grafiki i Rysunku Nowożytnego Obcego udało się wpisać ponad 60 tys. rysunków i rycin. Ta pokaźna liczba wpisów pozwala na dokonywanie rozbudowanych kwerend i pracy merytorycznej w bazie danych. Pracownicy Gabinetu używają systemu MONA nie tylko do inwentaryzowania

¹ Lista instytucji użytkujących MONĘ jest dostępna w World Wide Web:
http://www.jws.com.pl/mona/mona_lista.html [dostęp 4 sierpnia 2008].

zbioru, lecz także do szczegółowego, naukowego opracowywania obiektów, na przykład na potrzeby publikowanych katalogów zbiorów i wystaw².

Program MONA spełnia zatem w Muzeum dwie podstawowe funkcje. Umożliwia zarówno merytoryczne opracowywanie zbioru jak i zarządzanie kolekcjami (protokoły wypożyczeń, dokumentacja konserwatorska, dokumentacja wizualna). Program stanowi cyfrowy odpowiednik tradycyjnej, papierowej dokumentacji muzealnej, zapewnia jednocześnie szeroką gamę narzędzi bazodanowych, służących nowoczesnemu – a więc szybkiemu i wszechstronnemu – przetwarzaniu zgromadzonych informacji. Zawiera bogaty wybór funkcji wydruku dokumentów (w różnych wersjach), np. kart naukowych i ewidencyjnych oraz roboczych spisów, wyników kwerend, skorowidzów, kopert itp. Należy zaznaczyć, że program nie zastępuje tradycyjnych dokumentów, lecz uzupełnia je, wpływając na szybszy dostęp do informacji.

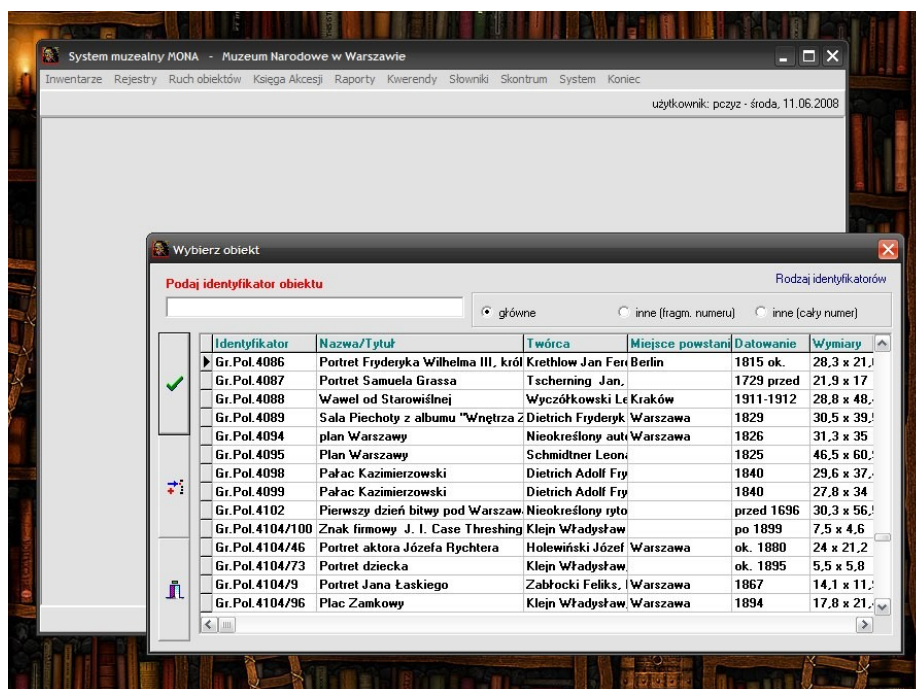
MONA umożliwia sprawne odszukiwanie obiektów według kilkudziesięciu kryteriów wyszukiwawczych. Pełni również rolę katalogu topograficznego – ułatwiając fizyczną lokalizację obiektów w Gabinecie. Inna ważna funkcja pozwala na sporządzanie, aktualizowanie oraz archiwizowanie wycen muzealiów (pojedynczych obiektów lub zespołów). Możliwe jest to dzięki poszczególnym modułom programu, takich jak:

- **inwentarz muzealny** (gromadzi pełną informację o obiekcie, pozwala na dodawanie i usuwanie obiektów z inwentarza, pozwala na przeglądanie informacji o obiektach oraz na generowanie raportów i wydruków)
- **rejestr muzealny** (łączy poszczególne rekordy obiektów w grupy dla łatwiejszego opracowywania zbiorów)
- **ruch obiektów** (dokumentuje muzealny jak i pozamuzealny ruch obiektów, a także pozwala na sporządzenie umów wypożyczeń)
- **księga akcesji** (rejestruje dane o nabytkach darach, zakupach i przekazach)
- **raporty**
- **kwerendy**
- **skonstrum**
- **słowniki** (porządkuje i systematyzuje terminy wyszukiwawcze)
- **system** (ustala uprawnienia użytkowników oraz ustawienia programu)³.

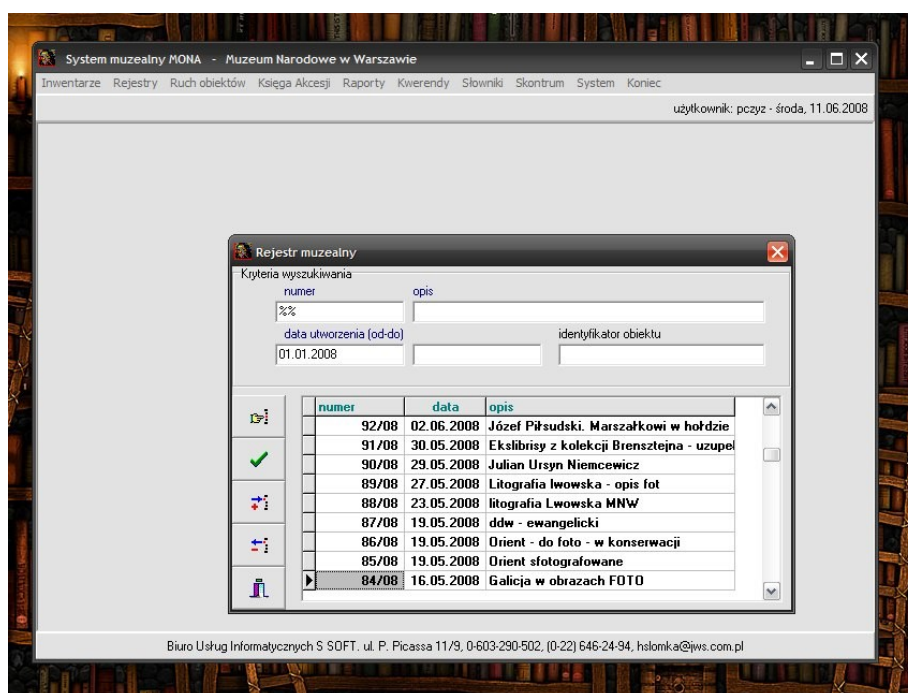
Po zalogowaniu do systemu można przejść do wybranych modułów (il. 1-2).

2 Przykładem opracowania, który w znacznej mierze powstał w wyniku pracy w bazie danych MONA, jest katalog wystawy *Miłośnicy grafiki i ich kolekcje w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*, pod red. Anny Grochali, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2006.

3 Szczegółowy opis modułów znajduje się w World Wide Web: http://www.jws.com.pl/mona/mona_mod.html [dostęp 4 sierpnia 2008].

Ilustracja 1: Moduł inwentarzy

Ilustracja 2: Moduł rejestrów

Każdy rekord w programie MONA może być opisany za pomocą kilkadziesiątu pól (atrybutów). Pracownicy merytoryczni przy wpisywaniu do bazy danych muzealiów mają do wypełnienia w pierwszej kolejności 19 pól **Karty obiektu**. Na opis taki składają się informacje podstawowe:

- **identyfikator obiektu** (numer inwentarzowy)
- **klasyfikacja obiektu**
- **typ obiektu** (informujący o tym, czy jest to obiekt pojedynczy, czy stanowi część większej

całości)

- **tytuł**
- **twórcy** (autor lub autorzy dopisywani i wybierani ze słownika przez pracowników merytorycznych)
- **miejsce powstania** (dopisywane i wybierane ze słownika)
- **datowanie** (dokładne lub w przedziale czasowym)
- **technika** (technika wykonania dzieła dopisywana i wybierana ze słownika)
- **klasyfikacja GUS**
- **właściciel**
- **dział**
- **miejsce przechowywania**
- **rodzaj obiektu**

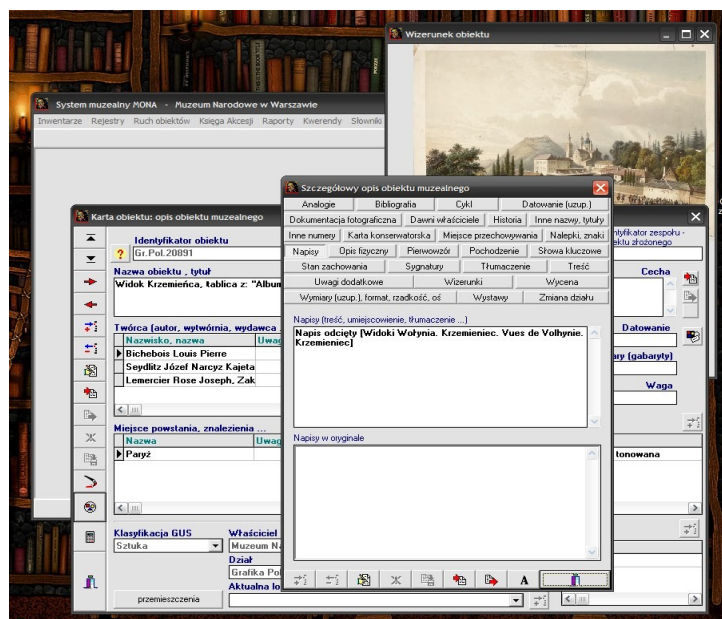
The screenshot displays the 'System muzealny MOHA' interface for the 'Muzeum Narodowe w Warszawie'. The main window is titled 'Karta obiektu: opis obiektu muzealnego'. It contains several sections for data entry:

- Identyfikator obiektu:** Gr.Pol.21531
- klasyfikacja obiektu:** zabytek
- typ obiektu:** pojedynczy obiekt
- ilość:** 1
- Identyfikacja zespołu - obiektu złożonego:** (empty)
- Nazwa obiektu, tytuł:** Portret męzczyzny w zwoju, stan I
- Twórcy (autor, wytwórnia, wydawca ...):**
 - Jasiński Feliks Stanisław (rola: grafik)
 - Eyck Jan van (rola: malarz)
- Datowanie:** 1897
- Wymiary (gabaroty):** 33 x 20,3
- Waga:** (empty)
- Miejsce powstania, znalezienia ...:** (empty table)
- Tworzywo:** papier
- Technika:** miedzioryt, sucha igła, akwaforta
- Klasyfikacja GUS:** Sztuka
- Właściciel:** Muzeum Narodowe w Warszawie
- Dział:** Grafika Polska
- Aktualna lokalizacja w muzeum:** (empty)
- Rodzaj:** grafika

A thumbnail image of a portrait painting is shown on the right side of the form.

Ilustracja 3: Przykładowy opis podstawowy

Bardziej złożone dane zapisuje się w zakładce **Opisu szczegółowego** (il. 4), która składa się z 27 pól. Służą one obszerniejszej charakterystyce obiektu (pola: *Opis fizyczny*, *Napisy*, *Sygnatury*, uzupełnienia dotyczące wymiarów i datowania), opracowaniu naukowemu (m.in. pola: *Analogie*, *Pierwowzór*, *Bibliografia*, *Pochodzenie*, *Napisy*, *Sygnatury*), dokumentacji inwentaryzatorskiej (*Pochodzenie*, *Inne numery*, *Zmiana działu*), konserwatorskiej (*Stan zachowania*, *Karta konserwatorska*) i fotograficznej (*Dokumentacja fotograficzna*).

Ilustracja 4: Szczegółowy opis obiektu muzealnego

Po wypełnieniu opisu obiektu możliwy jest wydruk m.in. tradycyjnej karty inwentarzowej (il. 5), karty magazynowej, koperty na negatyw czy szczegółowych informacji o obiekcie.

Muzeum Narodowe w Warszawie		Grafik: Jasieński Feliks Stanisław	
Grafika Polska		Malarz: Eyck Jan van	
Nr inwentarza:	Gr.Pol.21531	Nazwa:	Portret męczyzny w zawoju, stan I
Nr ewidencyjny:		Materiał:	papier na sicie wełnowym, gruby biały
Rodzaj:	grafika	Technika:	miedzioryt, sucha igła, akwaforta
Wartość:		Czas powstania:	1897
Data, sposób nabycia, nr Księgi Wpływów:		Format:	4
Zakup od Leopolda Wellisza, XII 1964		Wymiary:	33 x 20,3; zarys (28,5 x 18,7), plansza (38,6 x 28,4)
		Waga:	
		Dokumentacja:	DVD1184/39 (zapis cyfrowy)
Ops W "Portrecie męczyzny" Van Eycka, odwrotnie niż w "Primaverze" pracę nad planszą zaczął od zastosowania ryty, a skończył na igle i trawieniu kwasem, pozostawiając ryty tylko w dolnej części ryciny. s. 10 Cieślowski wymienia pięć stanów tej ryciny: dwie to stan I, różnią się nałożeniem farby, jedna jaśniejsza, odbita z płyty z usuniętą staranniej farbą z jej powierzchni; druga ciemniejsza w partii strachu portretowanego. W obydwóch starannie usunięta farba w miejscu twarzy. Dalej napisał: Jasieński po zwykłym prze kalkowaniu rysunku na płytę i wytrawieniu go naszkicował suchą igłą turban, ubranie i tło, następnie ustalał różnice walorów. Następnie cienkim rysem naszkicował twarz i prze prowadził rysunek modelunku twarzy (zastosował cienkie regularne linie charakteryzujące formę, punkty i krótkie grube linie (usta, broda). Stan I Twarz, futrzany kołnierz delikatnie opracowane ryłcem, reszta kompozycji opracowana energicznymi pociągami dłami (szrafowania) trawionych i kreslonych ryłcem linii. W partii turbanu, kołnierza widoczne ślady suchej igły, a w rysunku turbanu widoczne ślady pojedynczej ruletki. Płyta tonowana przed odbiciem - farba usunięta z powierzchni płyty w partii twarzy, cienka jej warstwa pozostawiona w partii turbanu, a grubszą w najciemniejszej części kompozycji - czarnym płaszczy. Odbitka intensywniejsza, ciemniejsza (więcej farby na nowalczniti niż antymalarz Gr. Pol. 21531)		Fotografia	

Ilustracja 5: Przykład podglądu wydruku karty naukowej

Rekordy zgromadzone w bazie MONA można zestawiać według dowolnych kryteriów w tzw. rejestrach (il.2). Stanowią one niezależne od elektronicznego inwentarza dogodne narzędzie służące grupowaniu wybranych muzealiów według trwałych lub doraźnych potrzeb: ze względów naukowych (zespoły obiektów jednego artysty), typologicznych (np. ikonografia danego zagadnienia) lub porządkowych czy organizacyjnych (obiekty przygotowywane do oprawienia lub wypożyczenia).

Jednym z głównych aspektów pracy z muzealną bazą danych jest opcja kwerendowania. Możliwość błyskawicznego i wszechstronnego wyszukiwania oraz przetwarzania dowolnych informacji, dotyczących kolekcji liczących nieraz tysiące obiektów, stanowi istotny przełom w muzealnej praktyce i metodologii. W programie MONA funkcja ta została szczególnie rozbudowana, pozwalając na przeprowadzanie zarówno prostych, jak i bardzo skomplikowanych kwerend. Wyszukiwanie można przeprowadzać (krzyżowo lub osobno) w sześciu zakładkach:

- Podstawowe dane o obiekcie
- Szczegółowe dane o obiekcie
- Słowa kluczowe
- Konserwacja
- Dokumentacja fotograficzna
- Ruch pozamuzealny, nabytki, rejestry, skontrum

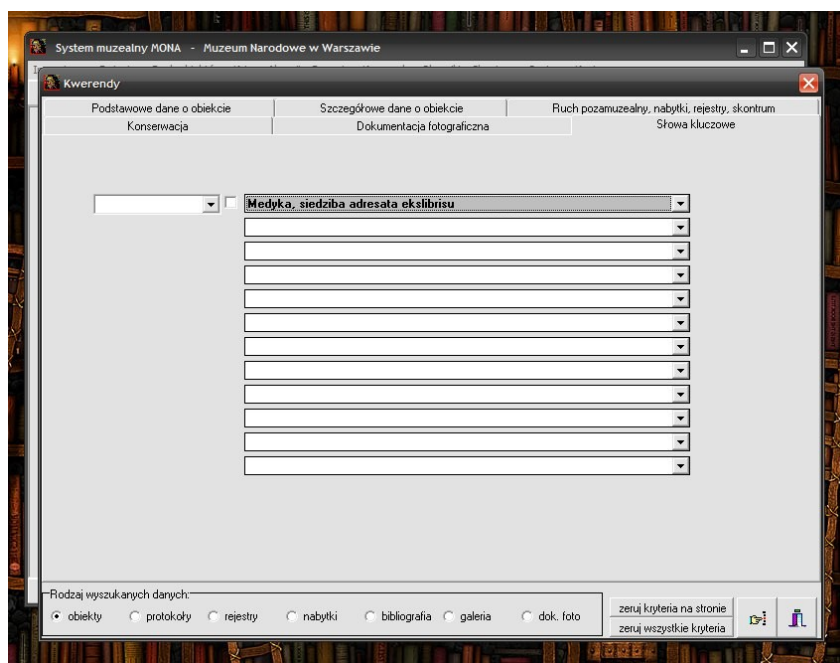
Można nim objąć wybrane kategorie danych:

- Obiekty
- Protokoły
- Rejestry
- Bibliografia
- Galeria
- Dokumentacja fotograficzna.

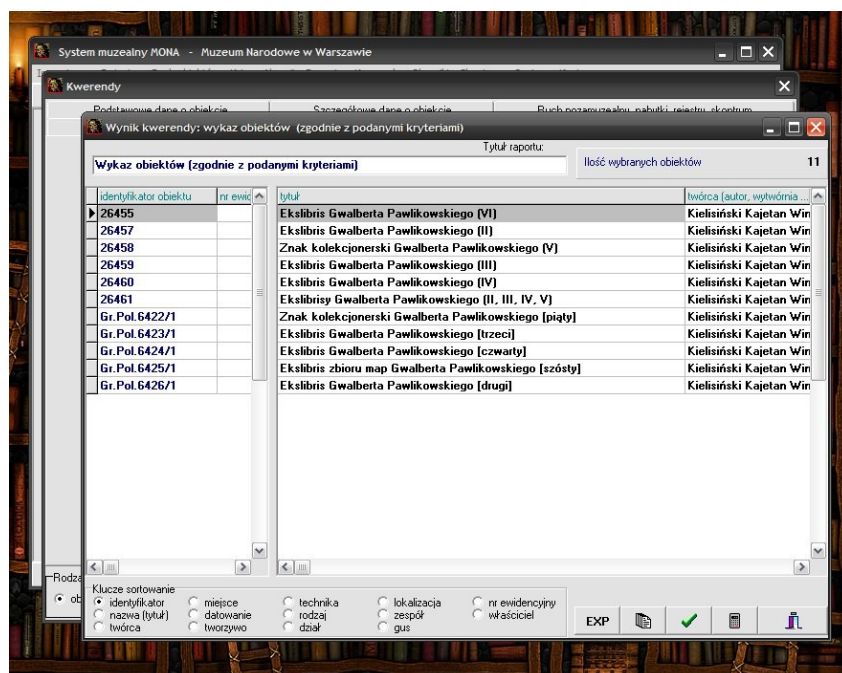
*Ilustracja 6: Przykład kwerendy – Podstawowe dane o obiekcie
(zapytanie: Autor + Rodzaj)*

Istotnym wyznacznikiem funkcjonalnej jakości muzealnej bazy danych jest zakres opisu obiektu za pomocą słów kluczowych. Konsekwentne stosowanie możliwie bogatego katalogu odpowiednio ustalonych, jednoznacznych terminów wyszukiwawczych, wpływa znacząco na precyzję i trafność wyników kwerend.

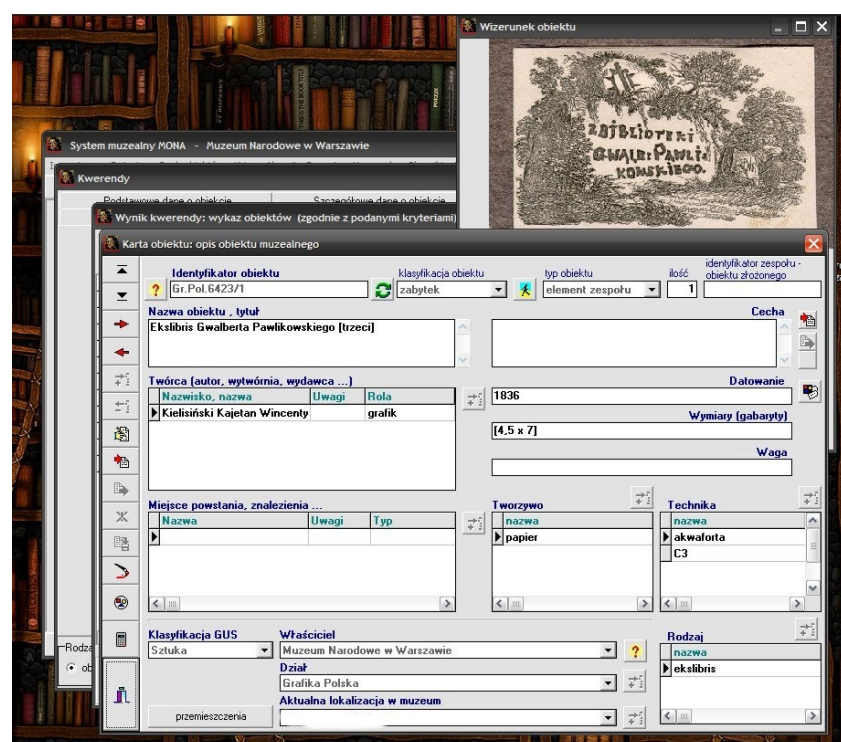
W najnowszej wersji programu, wprowadzanej do użytku w połowie 2008 roku, zastosowano dodatkową funkcję wyszukiwania pełnotekstowego, obejmującego zawartość wszystkich pól bazy danych, m.in. autora, techniki, datowania, napisów czy uwag dodatkowych. Ze względu na ogólny charakter kwerend dokonywanych za pomocą tej opcji jest ona szczególnie przydatna przy wstępnych, orientacyjnych wyszukiwaniach o przekrojowym charakterze. Po wykonaniu kwerendy jej wynik można zapisać w nowym rejestrze muzealnym (il. 10).

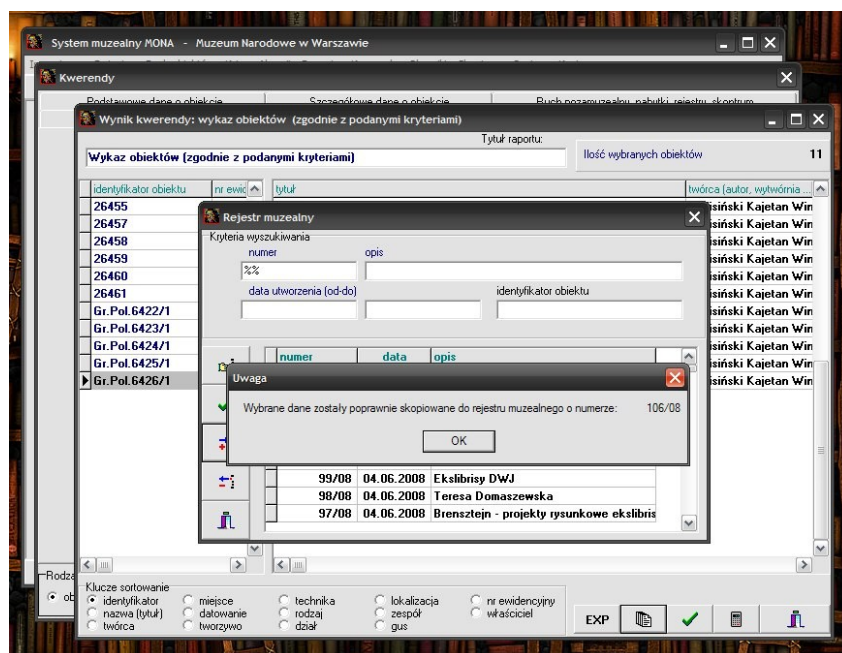
Ilustracja 7: Przykład kwerendy krzyżowej obejmującej różne zakładki: Dane podstawowe (Autor + Rodzaj) oraz Słowo kluczowe (siedziba adresata ekslibrisu)

Ilustracja 8: Wynik kwerendy

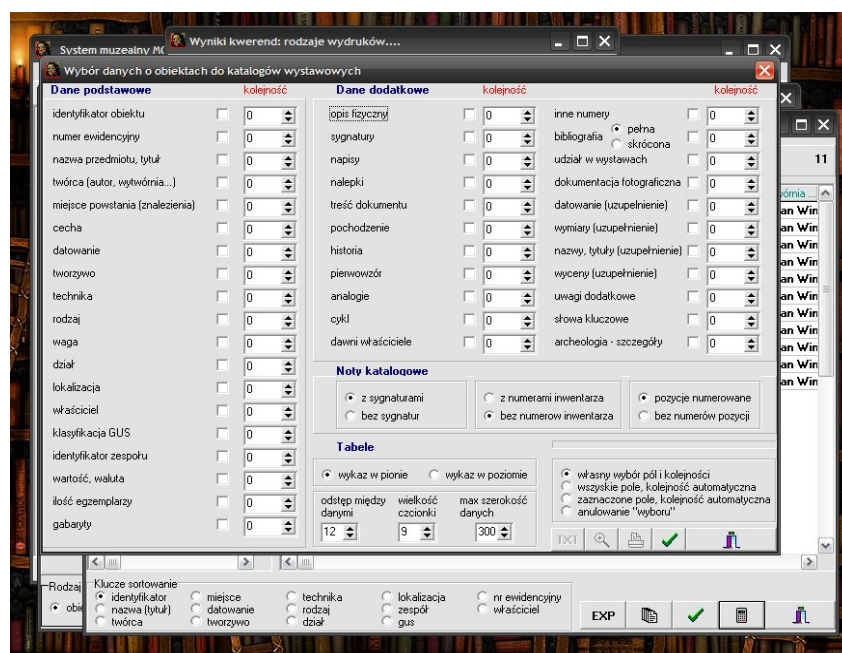
Ilustracja 9: Podgląd wybranego obiektu ze zbioru wyników kwerendy

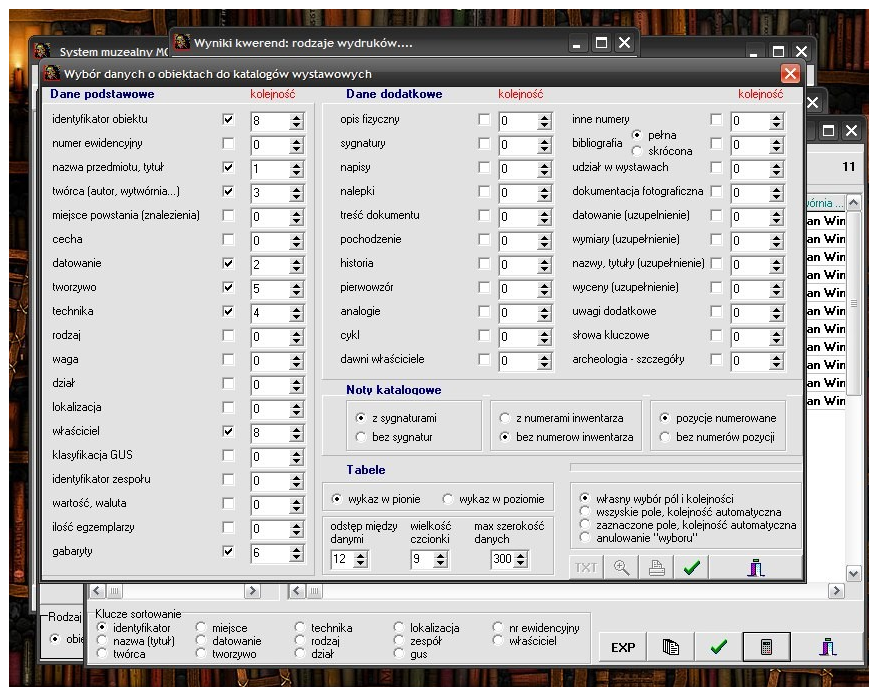
Ilustracja 10: Tworzenie rejestru z wyniku kwerendy

Szczególnie cenioną przez wielu użytkowników funkcją MONY jest możliwość automatycznego tworzenia katalogu zbiorów lub wystawy (il. 11, 12). Katalog powstaje na bazie wybranego rejestru. Obszerny formularz pozwala na swobodną i elastyczną konfigurację schematu hasła, obejmującą dowolną liczbę i kolejność publikowanych danych (np. wraz z wpisanymi wcześniej do bazy obszernymi autorskimi głosami).

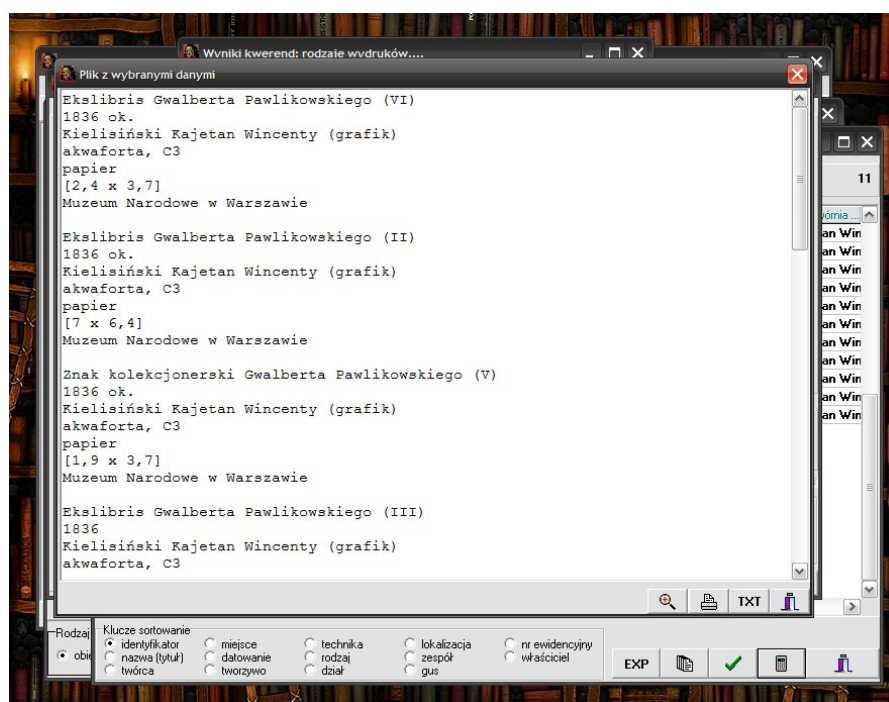
Po skonfigurowaniu schematu hasła program wyświetla katalog w postaci pliku tekstowego, który można później opracowywać w edytorze tekstu (il.13).

Ilustracja 11: Czysty formularz schematu hasła katalogowego

Ilustracja 12: Konfiguracja schematu hasła katalogowego

Ilustracja 13: Edycja katalogu w postaci pliku tekstowego

Jedną z nowszych funkcji systemu jest moduł odpowiadający za skontrum. Procedura ta, dotychczas niezwykle pracochłonna, dzięki bazie danych znacznie się upraszcza, a czas niezbędny do jej przeprowadzenia zdecydowanie skraca.

MONA jako elastyczny i wciąż rozwijany program otwiera nowe perspektywy przy opracowywaniu muzealiów. Dobra wymiana informacji pomiędzy autorem programu

a muzealnikami owocuje modernizacją MONY i dalszym dopasowywaniem jej do oczekiwań użytkowników.

Informacje gromadzone w bazie danych Muzeum Narodowego w Warszawie powinny stanowić podstawę dla profesjonalnej prezentacji jego zbiorów w Internecie⁴. Doświadczenia zebrane w pracy nad programem MONA mogą stać się wzorem dla zintegrowanych systemów wymiany informacji o kolekcjach muzealnych, bez których nie sposób dziś wyobrazić sobie przyszłości badań muzealnych w epoce społeczeństwa informacyjnego.

Piotr P. Czyż

Gabinet Grafiki i Rysunku Nowożytnego Polskiego MNW

Marcin Romeyko-Hurko

Gabinet Grafiki i Rysunku Nowożytnego Obcego MNW

4 Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu uruchomił moduł internetowy oparty na bazie danych MONA Gabinetu Kartografii, dokumentów życia społecznego oraz Gabinetu Kultury Współczesnej Wrocławia dostępny on-line w World Wide Web: <http://mona.oss.wroc.pl/kartografia/>, <http://mona.oss.wroc.pl/dzs/>, <http://mona.oss.wroc.pl/kultura/> [dostęp 4 sierpnia 2008].